

**Ніна
КЛІМОВА**

Директор комунального закладу „Середня загальноосвітня школа № 4 імені А.С. Макаренка м. Дніпрозергінська”, спеціаліст вищої категорії, „учитель-методист”, Відмінник освіти України

ПРОФІЛЬНЕ НАВЧАННЯ – ШЛЯХ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ

У статті розкрито засоби реалізації допрофільної підготовки та профільного навчання учнів за біотехнологічним профілем (природничо-математичний напрям), які спрямовані на формування ключових компетентностей старшокласників, їхній свідомий вибір майбутньої професійної діяльності, уміння розробляти власний життєвий проект.

Ключові слова: профільне навчання, оптимізація навчання, професійна орієнтація, допрофільна підготовка, інноваційні педагогічні технології, формування ключових компетентностей.

Старша школа має функціонувати як профільна. Це створюватиме сприятливі умови для врахування індивідуальних особливостей, інтересів і потреб учнів, для формування у школярів орієнтації на той чи інший вид майбутньої професійної діяльності. Профільна школа найповніше реалізує принцип особистісно орієнтованого навчання, що значно розширює можливості учня у виборі власної освітньої траєкторії.

КОНЦЕПЦІЯ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ В СТАРШІЙ ШКОЛІ

Відповідно до Державного стандарту базової та повної середньої

освіти загальноосвітні навчальні заклади повинні створювати передумови для всебічного розвитку особистості, для індивідуалізації та диференціації навчання, його профільності в старшій школі, запровадження особистісно орієнтованих педагогічних технологій, формування соціальної, комунікативної, комп’ютерної та інших видів компетентності учнів.

Введення профільного навчання є одним із основних напрямів модернізації освіти.

Профільне навчання – вид диференційованого навчання, який передбачає врахування освітніх потреб, нахилів, здібностей учнів; створення умов для навчання старшокласників відповідно до їхнього професійного самовизначення, що забезпечується за рахунок змін у цілях, змісті, структурі та організації навчального процесу [2, с. 3].

Комунальний заклад „Середня загальноосвітня школа № 4 імені А.С. Макаренка м. Дніпродзержинська” з 1995 року надає освітні послуги, пов’язані з одержанням повної середньої освіти з профільними медичними класами; з 2010 року навчання в 10-11 класах здійснюється за природничо-математичним напрямом, біотехнологічним профілем.

Мета профільного навчання – забезпечення можливостей для рівного доступу учнівської молоді до здобуття профільної та допрофесійної підготовки, неперервної освіти впродовж життя, виховання особистості, здатної до самореалізації, професійного зростання й мобільності в умовах реформування сучасного суспільства. Профільне навчання спрямоване на формування ключових компетентностей старшокласників, набуття ними навичок самостійної науково-практичної, дослідницько-пошукової діяльності, розвиток їхніх інтелектуальних, психічних, творчих, моральних, фізичних, соціальних якостей, праґнення до саморозвитку та самоосвіти [2, с. 3].

Основними завданнями профільного навчання є:

- самовизначення старшокласників, формування готовності до свідомого вибору й оволодіння майбутньою професією;
- формування загально-культурної, соціальної, комунікативної, інформаційної, громадянської, здоров’ябережної компетенцій учнів на допрофесійному рівні, спрямування молоді щодо майбутньої професійної діяльності;
- забезпечення наступно-професійних зв’язків між загальною та професійною освітою відповідно до обраного профілю.

ПСИХОЛОГО- ПЕДАГОГІЧНИЙ СУПРОВІД ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

Психолого-педагогічний супровід профільного навчання в школі спрямований на оптимізацію навчання, вивчення особистості та реалізацію професійної орієнтації.

Професійна орієнтація – науково-практична система підготовки особистості до вільного та свідомого вибору професії. Основним об'єктом цієї системи є особистість учня в різних вікових періодах її розвитку від молодшого до старшого шкільного віку. Вивчення особистості учня з метою профорієнтації охоплює всі її характерні особливості: ціннісні орієнтації, інтереси, потреби, схильності, здібності, професійну напрямленість, професійні наміри, мотиви вибору професії, риси характеру, темперамент, стан здоров'я.

Вікові етапи професійної орієнтації

Початковий етап (1-4 класи)	Пізнавально-пошуковий етап (5-7 класи)	Базовий етап (8-9 та 10-11 класи)
<ul style="list-style-type: none">• ознайомлення дітей з різними професіями;• виховання позитивного ставлення до всіх видів трудової діяльності;• виховання інтересу до самопізнання своєї особистості;• формування початкових трудових умінь і навичок	<ul style="list-style-type: none">• формування в учнів ціннісних орієнтацій;• мотивація самопізнання;• установка на активність у самовизначені;• розвиток здібностей до самооцінки, самоаналізу	<ul style="list-style-type: none">• вивчення класифікації професій та їх вимог до людини;• розвиток уміння робити вибір профілю подальшої освіти, форм трудової підготовки;• розвиток індивідуальних професійних якостей;• вироблення уміння зіставляти вимоги та можливості;• випробування можливостей учнів у різних видах трудової діяльності;• орієнтація на суміжні професії

Виявлення й оцінювання індивідуальних професійно значущих психологічних особливостей учнів у системі орієнтації на профіль навчання здійснюється за допомогою наступних методик: „Карта інтересів”, „Діагностика структури навчальної мотивації”, ШТРР, „Самооцінка особистості”, „Визначення вольової регуляції”, „Опитувальник Айзенка”, „Вивчення ціннісних орієнтацій”, „Дослідження основних характерологічних тенденцій учня”.

Психодіагностика особистості учня з метою профорієнтації має завдання:

- вивчення кола інтересів учнів 7-8 класів;
- надання рекомендацій учням 9-х класів щодо вибору профілю навчання в старшій школі;
- вивчення рівня адаптації задоволеності обраним профілем, здібностей учнів 10 класу;
- забезпечення професійного й особистісного самовизначення випускника.

Діагностичні дослідження дають змогу сформувати зацікавленість учнів до самоаналізу та самооцінки власних професійних інтересів, необхідних для правильного вибору життєвого шляху та подальшого самовизначення.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОПРОФІЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧНІВ

Відповідно до Концепції профільного навчання з ме-

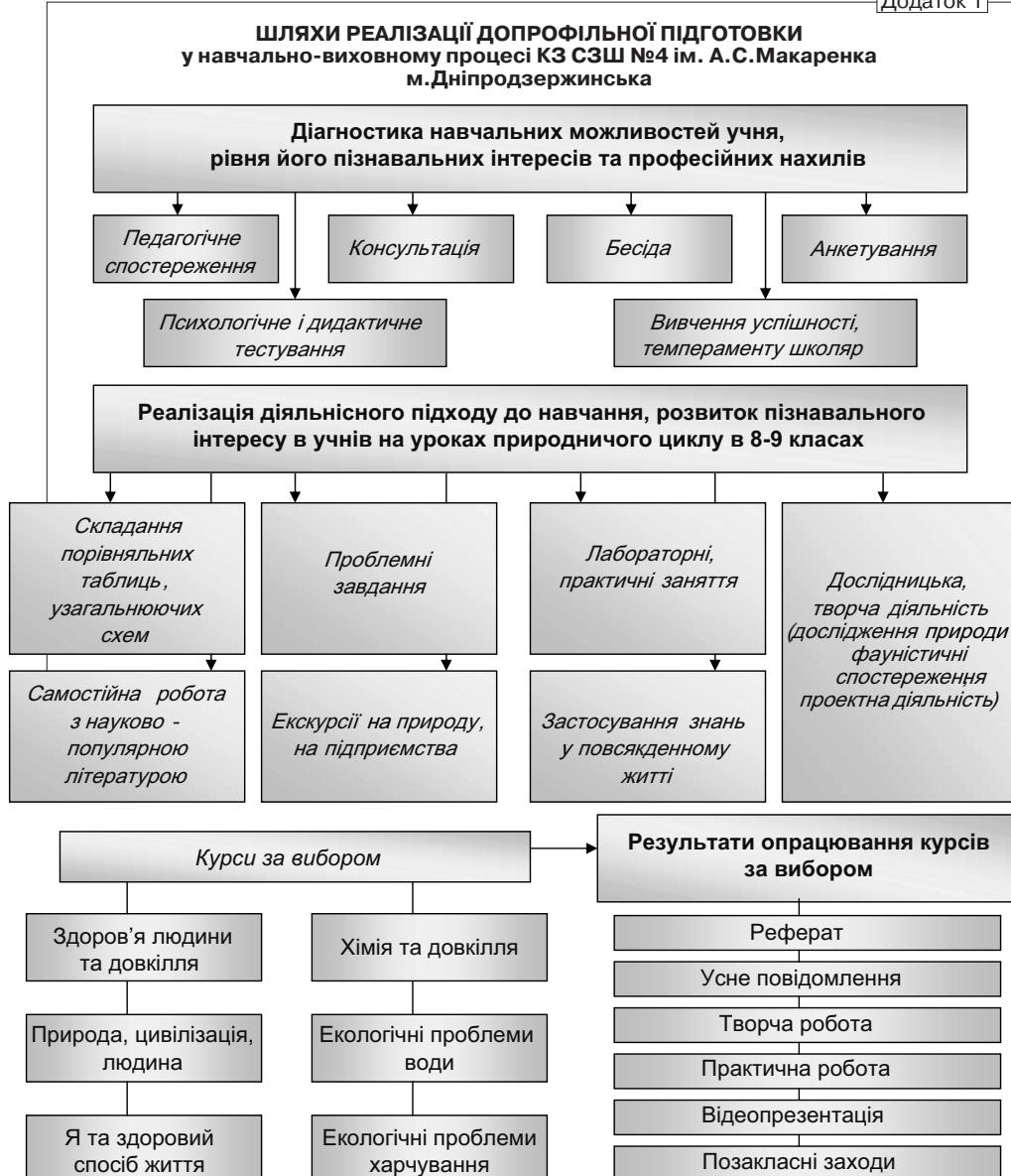
тою професійної орієнтації учнів, сприяння усвідомленому вибору ними напряму профільного навчання у старшій школі у 8-9 класах здійснюється **допрофільна підготовка**.

Допрофільна підготовка – професійна орієнтація учнів, сприяння усвідомле-

ного вибору ними напряму профільного навчання в старшій школі (*Додаток 1*).

Основними складовими допрофільної підготовки є вивчення окремих предметів на диференційованій основі, курси за вибором, інформаційна робота, профільна орієнтація [3, с. 51].

Додаток 1

Інноваційна школа

Формуванню єдиної наукової картини світу сприяє впровадження спецкурсів природничого профілю, якими передбачено використання інтегрованих знань з біології, хімії, географії, екології, медицини, філософії, психології. Мета даних спецкурсів – навчання, поглиблення та розширення знань учнів із різних питань біологічної науки, розвиток інтересу учнів до практичного застосування знань із біології, сприяння їхній подальшої профорієнтації в галузі медицини, біології, охорони природи.

Проведення таких спецкурсів формує в учнів елементарні навички здорового способу життя, основи раціонального харчування, навчає самостійно працювати з різними джерелами інформації, дотримуватись гігієнічних вимог до режиму розумової та фізичної праці, зрозуміти цілісну картину світу та роль природи в житті й господарській діяльності людини.

Прикладом таких спецкурсів є спецкурси „Здоров'я людини та довкілля”, „Я та здоровий спосіб життя”, „Екологічні проблеми води”, „Природа, цивілізація та людина”, „Екологічні проблеми харчування людини”, „Хімія та довкілля”.

Учителі школи активно використовують у процесі вивчення спецкурсів як академічні форми навчання (урок, практикум, лекція, семінар

тощо), так і форми, орієнтовані на інноваційні педагогічні технології (комунікативні методи, групові, дослідницька діяльність, метод проектів, розробка індивідуальних навчальних планів тощо).

Формами реалізації допрофільної підготовки в школі також є: активні та інтерактивні уроки (інтелектуально-творчі ігри, діалог, дискусія, екскурсія-залучення учнів до відвідування дитячого екологічного центру), практикуми, лабораторні роботи, курси за вибором, факультативи, виставки, конкурси, наукові товариства учнів, Мала академія наук (МАН), науково-практичні конференції, предметні олімпіади, кабінет профорієнтації тощо. Такі форми роботи сприяють прискоренню самовизначення учня, розкриттю його природних здібностей, прояву ініціативи, розвитку творчості, орієнтації на певну сферу професійної діяльності.

Обов'язковим компонентом допрофільного та профільного навчання в школі є профорієнтаційна робота.

ФОРМУВАННЯ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТАРШОКЛАСНИКІВ

у процесі вивчення профільних предметів

В основу організації профільної освіти в закладі покладено системний підхід, спрямований на формування та розвиток знань учнів з анатомії, фізіології людини, валеології, медицини, гігієни, екології, взаємозв'язку здоров'я людини та стану навколошнього середовища; сприяння професійної орієнтації, вибору професій у галузі біотехнологічного, біологічного, медичного та екологічного профілів (*Додаток 2*).

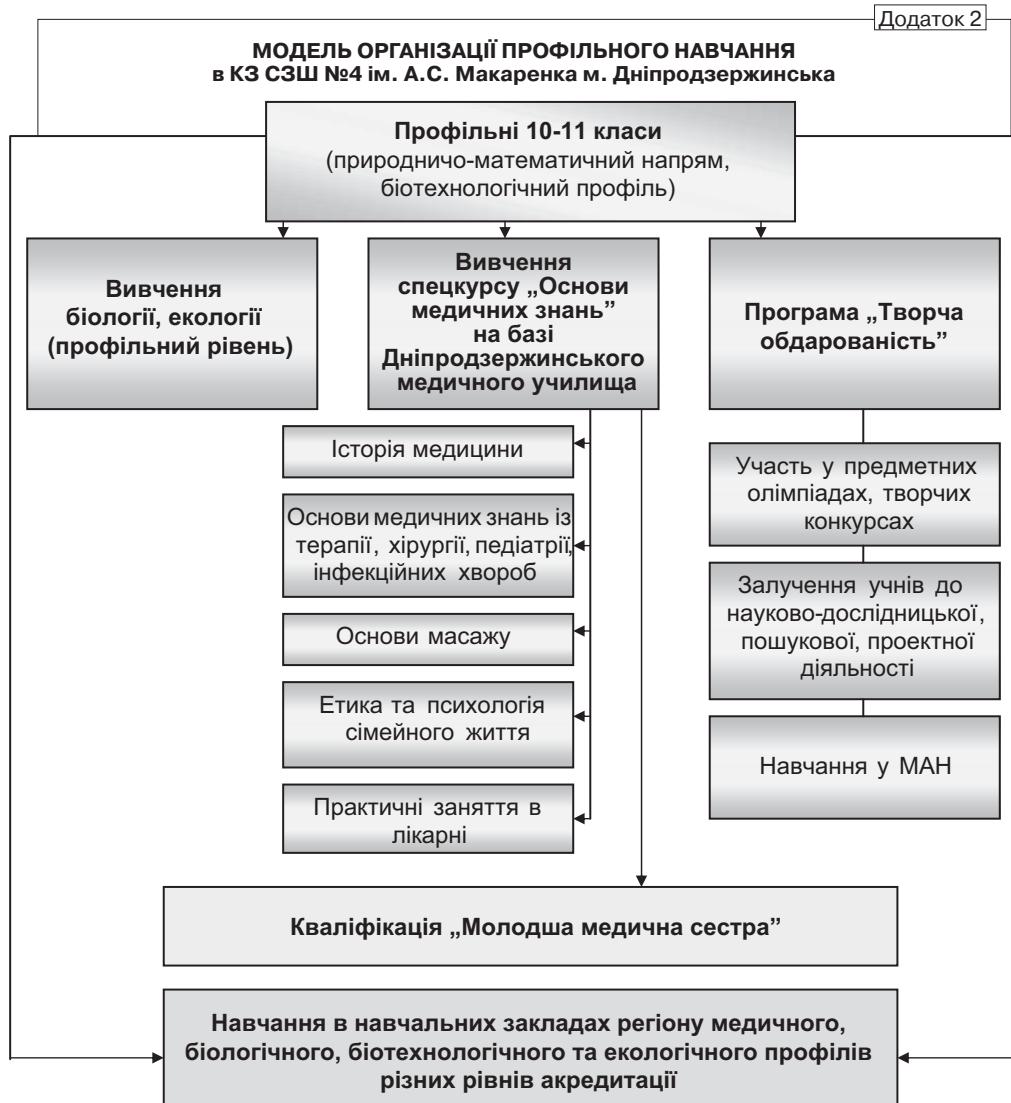
Профільні загальноосвітні предмети – це цикл предметів, які реалізують мету, завдання та зміст обраного профілю [1, с. 26].

Інноваційна школа

При викладанні профільних предметів (біології, екології) вчителі добирають форми та методи організації навчальної діяльності учнів, які сприяють формуванню ключових компетентностей старшокласників: соціальної, полікультурної, комунікативної, інформаційної, компетентності самоосвіти та саморозвитку, компетентності продуктивної творчої діяльності.

Для розвитку *соціальної компетентності* в учнів учителі викорис-

товують життєві ситуації, пов'язані з властивостями та використанням речовин (позакласні заходи для учнів 10-11 класів „Полімерні матеріали”, „Харчові добавки”, „Побутова хімія та здоров'я людини”, „Косметична хімія та здоров'я людини” (учитель екології Прудкий О.А.), уроки в 10 класі „Суд над генною інженерією”, „Біологічно активні речовини” (учитель біології Антонова А.М.). Учителі надають можливість учневі обрати й виконати форми тематичного оці-

Інноваційна школа

нювання, завдання відповідно до власного рівня володіння навчальним матеріалом (різномірні навчальні та контролюючі завдання), використовують групові форми навчання. Вчитель біології Антонова А.М. приділяє значну увагу формуванню в старшокласників свідомого ставлення до власного здоров'я (тренінги за просвітницькою програмою „Школа і партнери проти СНІДу”), формуванню свідомого ставлення учнів до природи, її багатств та її захисту (науково-практичні конференції за участю старшокласників з проблем екології).

Формуванню *полікультурної компетентності* сприяє знайомство учнів із діяльністю вчених різних держав та національностей, використання історичної інформації стосовно розвитку біологічних і екологічних знань, віршів, уривків із творів художньої літератури для ілюстрації конкретних природно-наукових явищ, що вивчаються; наведення прикладів нових досягнень науки та виробництва; висвітлення зв'язку біології з іншими природничими та суспільними дисциплінами, значення біології для розвитку цивілізації; проведення профорієнтаційної роботи.

Формування *комунікативної компетентності* вчителі Антонова А.М., Прудкий О.А. забезпечують через розвиток монологічного мовлення учнів (усне опитування, учнівські повідомлення, захист рефератів, творчих робіт, презентація проектів); діалогічного мовлення (семінари, конференції, обговорення проблем у групі); писемного мовлення (використання завдань, які предбачають надання розгорнутих відповідей, рефератів); забезпечують і розвиток культури мовлення (робота з хімічними, біологічними, фізичними термінами, культура спілкування).

Формуванню *інформаційної компетентності* сприяє організація роботи учнів із підручником та додатковими джерелами інформації та формування

вмінь роботи з інформацією: аналіз, класифікація, порівняння, складання схем тощо.

Формування та розвиток загальнонаучальних умінь учнів, використання випереджальних завдань, створення на уроці атмосфери, сприятливої для самоосвітньої діяльності, мотивація учнів на постійне навчання протягом усього життя – усе це забезпечує *формування компетентності самоосвіти та саморозвитку*.

Формуванню *компетентності продуктивної творчої діяльності* сприяє проведення вчителями нестандартних уроків, самостійне складання учнями тестів, питань до теми, кросвордів, позакласна робота з предмета та активне залучення до неї учнів.

Розвитку інтересів та загальної культури учнів, їхньої профорієнтації, стимулюванню інтересів до знань, пошуку та розвитку здібностей кожної дитини сприяють наступні *види діяльності учня та вчителя в умовах профільного навчання*:

- проведення інтегрованих уроків, здійснення профорієнтаційної роботи, зустрічі з медиками, науковцями для надання актуальної інформації шляхом безпосереднього спілкування; огляд новинок літератури та періодичної преси; підготовка пам'яток-інструкцій щодо оптимізації діяльності учнів із питань самоосвіти та саморозвитку; надання допомоги обдаро-

СПІВПРАЦЯ З ДНІПРОДЗЕРЖИНСЬКИМ МЕДИЧНИМ УЧИЛИЩЕМ

- ваним учням у створенні індивідуальних програм (планів самоосвіти, програм для самореалізації);
- самостійна навчальна діяльність: нетрадиційні форми організації навчання (учнівський діалог, інформаційний марафон, аукціон ділової інформації, навчальна дискусія); залучення учнів до виконання індивідуальних та групових завдань під час екскурсій та спостережень за природою; залучення учнів до рецензування відповідей товаришів, взаємомата самооцінювання;
- використання проектних технологій, спрямованих на формування полікультурної компетентності в учнів шляхом ознайомлення їх із новими досягненнями науки та виробництва, встановлення зв'язку біології з іншими науками, висвітлення їх значення для розвитку цивілізації;
- комп'ютерна підтримка викладання профільних предметів за наступними напрямами: використання комп'ютера як засобу контролю та самоосвіти; проведення лабораторного практикуму зі застосуванням комп'ютерного моделювання; застосування мультимедійних технологій як ілюстративного матеріалу для пояснення нового навчального матеріалу; використання Інтернет-ресурсів, створення презентацій [4, с. 37].

Школа активно співпрацює з Дніпродзержинським медичним училищем із питання профільної освіти старшокласників. За рахунок варіативної складової навчального плану учні 10-11 класів вивчають спецкурс „Основи медичних знань”, який передбачає теоретичне та практичне навчання на базі медичного училища та міських лікарень.

Основними завданнями спецкурсу є підвищення загального рівня медико-санітарних знань, сприяння зацікавленості у знаннях із питань фізіології людини, впливу способу життя,

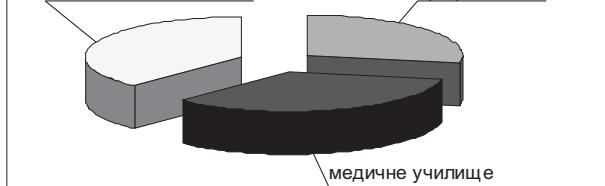

Аналіз вступу випускників школи
до вищих навчальних закладів (1995-2013 рр.)

інші навчальні заклади

профільні ВНЗ

медичне училище

Інноваційна школа

навколошнього середовища на стан здоров'я людини, уявлення про здоровий спосіб життя та формування потреби в ньому. Спецкурс „Основи медичних знань” включає: історію медицини, основи медичних знань з терапії, хірургії, педіатрії, інфекційних хвороб, основи масажу, етику та психологію сімейного життя.

Ефективними формами співпраці з медичним училищем із профорієнтаційної роботи стали учнівські науково-практичні конференції, Дні науки, традиційні турніри „Кращий за фахом”.

По закінченні вивчення спецкурсу „Основи медичних знань” випускники отримують посвідчення „Молодша медична сестра”.

За роки творчої співпраці профільну медичну підготовку отримали 492 випускники. Продовжили навчання в медичному училищі 34%, у вищих навчальних закладах

медичного, біологічного, екологічного, біотехнологічного профілів – 28%.

Досвід роботи школи з організації профільного навчання дозволяє зробити висновок, що профільне навчання дає учневі можливість знайти своє місце в житті, оволодіти певними знаннями й уміннями; набути досвід пізнання самого себе, розуміння інших людей, механізмів і законів, що впливають на людські відносини, вміти ідентифікувати себе як члена суспільства, громади, групи, творчо використовувати набуті знання та вміння в оточуючій його дійсності, бути здатним генерувати нові ідеї, приймати нестандартні рішення, творчо мислити, вміти здобувати, переробляти інформацію, одержану з різних джерел, застосовувати її для індивідуального розвитку, самовдосконалення, бути комунікаційним, володіти навичками конструктивного спілкування, правильного розуміння бажань, очікувань і вимог інших людей, з урахуванням їх прав, конструктивно розв'язувати конфлікти, долати труднощі та відстоювати свої права, бути готовим до вибору майбутньої професійної діяльності, бережливо ставитися до свого здоров'я та здоров'я інших як найвищої цінності, вміти розробляти власний життєвий проект тощо [4, с. 47].

Нина Климова
Профильное обучение – путь к будущей профессии

В статье раскрыты средства реализации допрофильной подготовки и профильного обучения учеников по биотехнологическому профилю (естественно-математическое направление), которые направлены на формирование ключевых компетентностей старшеклассников, их сознательный выбор будущей профессиональной деятельности, умение разрабатывать собственный жизненный проект.

Ключевые слова: профильное обучение, оптимизация обучения, профессиональная ориентация, допрофильная подготовка, инновационные педагогические технологии, формирование ключевых компетентностей.

Nina Klimova
Specialized education as a road to future profession

In the article, methods of realization pre-specialized training and specialized education are revealed for students of biotechnological profile (nature-mathematical orientation) which are directed to form key competencies of senior high school students, their conscious choice of future professional activity, a skill to work up their own life project.

Key Words: specialized education, optimization of learning, vocational guidance, pre-specialized training, innovative pedagogical technologies, forming key competencies.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ковалчук О.М. Основні підходи до організації допрофільного і профільного навчання. // Завучу. Усе для роботи: Науково-методичний журнал. – 2011. – № 3-4. – С. 25 - 29.
2. Концепція профільного навчання в старшій школі.
3. Костенко І. Організація допрофільної підготовки учнів. // Директор школи: Газета. – 2012. – № 16. – С. 49 - 57.
4. Сухолейстер Г. Розвиток системи профільного навчання в ліцеї. // Директор школи: Газета. – 2012. – № 14. – С. 35 - 47.